

Les monedes de Tarragona (addenda segona)*

JAUME BENAGES

Certament, anar seguint la recerca de noves peces de la seca tarragonina confirma pas a pas la importància de la producció monetària d'aquesta ciutat, al mateix temps que ens dona una garantia de continuïtat en la nostra tasca.

El contingut que hem seleccionat per aquesta segona addenda del llibre que encapçala aquest treball¹ seguirà les pautes que ja indicàvem en la primera addenda².

Així doncs i entrant en matèria, cal esmentar els períodes dels quals aportem novetats.

Del període romà republicà de llegenda ibèrica tenim cinc exemplars. De tots ells, en destaquem l'inventari núm. 102, que ens mostra un quadrant amb un nou tipus de llegenda. També són força interessants l'aportació d'un denari folrat d'època núm. 13, la possible variant de la lletra BE per R núm. 98 i la resta de variants d'encuny.

Del conjunt de monedes contramarcades d'aquest període, les cinc que descriuim tenen caràcter nou, puix fins i tot el ressegellament de tres rombes era fins ara desconegut per nosaltres.

Dintre del període purament romà, trobem quatre monedes de Vitel·li. Del denari núm. 20 aportem la fotografia que hem aconseguit, encara que la descripció

1. BENAGES, Jaume. *Les monedes de Tarragona*. Tarragona, 1994.

2. BENAGES, Jaume. *Les monedes de Tarragona* (addenda primera). Reial Societat Arqueològica Tarraconense, butlletí núm. 17, època V, any 1995, p. 37-53.

* BENAGES, Jaume. «Les monedes de Tarragona». *Acta Numismàtica* 27, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) Barcelona, 1997, p. 13-26.

ja fou publicada en el nostre llibre. Dues falsificacions força interessants núm. 34 i núm. 48, i una nova variant de posició de llegenda, núm. 40, fins ara desconeguda, tanquen aquest període.

Ja comentàrem, en la primera addenda, la importància de les encunyacions visigòtiques a la nostra ciutat, i avui aportem cinc noves peces que ens van confirmant aquest fet. En destacarem el trient de Tulga, fins ara inèdit, així com un de *Viteric*, dos de *Suíntila* i un de *Recesvint*, que ens mostren interessants variants de llegenda.

Per finalitzar, dins del període contemporani, tenim tres duros de punxons de 1809 (un dels quals amb moltes reflexions), una peça de sis quarts de 1810 falsa d'època i una d'un quart i mig variant de les ja publicades.

PERÍODE ROMÀ REPUBLICÀ AMB LLEGENDA IBÈRICA

- Núm. 6. Comencem aquest període amb una aportació emmarcada dintre de les emissions amb KE arcaica (237-206 aC). Es tracta d'un as³, en el qual observem una clara varietat d'encuny al ja publicat en el nostre corpus, on els rínxols dels cabells del cap masculí de l'anvers ens fan pensar en les primeres encunyacions dintre la mateixa sèrie sense símbol.
- Núm. 13. Denari folrat⁴. Tot i que, en termes generals, hom creu en l'abundància de monedes de plata folrades dintre del context arqueològic dels segles II i I aC, ens fa dubtar d'aquesta apreciació, si més no de la nostra seca, el fet que fins ara aquest tipus de peces eren gairebé desconegudes.
- Prenent com a referència els denaris de KeSE que publicà Leandre Villaronga, dels 78 encunys, solament troba un denari folrat⁵, a més, el seu aspecte presenta la possibilitat d'un encuny de falsari. El que nosaltres descrivim ens sembla fabricat d'un encuny original, sobretot el seu revers, que podem comparar amb el núm. 13.3⁶ de la variant sense línia sota la llegenda.
- Núm. 74. As⁷ de la palma de fulles obertes. També encuny nou on observem els aspectes variants següents. El cap de l'anvers totalment diferenciat, així com la palma de fulles més atapeïdes. Del revers tenim una

3. Arxiu de l'autor.

4. Arxiu de l'autor.

5. VILLARONGA, Leandre. *Les monedes ibèriques de Tàrraco*. Barcelona: 1993. Corpus 17-5 p. 145-158, núm. 79, tr, Còrdova: 2.

6. BENAGES, Jaume. *Les monedes de Tarragona*. Tarragona: 1994, p. 138-139.

7. Arxiu de l'autor.

llegenda com les del tipus de les primeres emissions de Ke moderna i a més a més sense línia dessota.

Núm. 98. Semis⁸ que en principi pertany a la sèrie del signe BE, de llegenda llarga de KESSE però que recollim per presentar la lletra R. Pot ésser un trencament d'encuny casual o tal vegada fet a propòsit pel gravador. Si més no, apuntem la dada, per si apareixen noves peces amb aquest aspecte.

Núm. 102. Quadrant⁹ del signe TE. D'aquest signe dintre de la llegenda llarga de KESSE es coneix l'as, el semis i el quadrant. El que aquí presentem, ens aporta una nova forma d'escriure aquesta llegenda KSSE, si a aquesta li afegim la que ja recollirem en el nostre inventari 101.1¹⁰ en forma de KESE, ens trobem dintre de la mateixa sèrie tres formes diferenciades d'escriure la nostra ceca, fet que s'originà amb el pas dels cimbris per les nostres contrades a finals del segle I aC¹¹.

Contramarques

Punxó circular

Inventari 25 Trient¹² del símbol caduceu amb contramarca de punxó circular.
Inventari 27 Sextant¹³ del símbol caduceu amb contramarca del punxó circular.

S i C puntejades

Inventari 59 As¹⁴ del símbol ceptre amb contramarca de les lletres S i C puntejades.

Dues esses

Inventari 65.3 As¹⁵ del símbol proa de nau, amb contramarca de dues esses.

8. Arxiu de l'autor.

9. Arxiu de l'autor.

10. BENAGES, Jaume. *Les monedes de Tarragona*. Tarragona: 1994, p. 166-167.

11. BENAGES, Jaume. *La llegenda Kesse, el pas dels cimbris i les monedes contramarcades*. Cercle 3, Barcelona, 1988.

12. Arxiu de l'autor.

13. Arxiu de l'autor.

14. Arxiu de l'autor.

15. PLIEGO. Oferta Desembre-Gener 1997. Lot núm. 52, Sevilla.

Rombes

Inventari 24 Semis¹⁶ del símbol caduceu amb contramarca de tres rombes al revers.

PERÍODE ROMÀ**Vitel·li (69 dC)**

- Núm. 20. Denari¹⁷ que ja publicarem amb la referència RIC.2.30, però que desconeixem el document gràfic de la peça i que avui aportem.
- Núm. 34. Denari¹⁸ folrat o fals d'època que presenta una efígie més semblant a Galba que a Vitel·li.
- Núm. 40. Denari¹⁹ inèdit quant a la direcció de la llegenda de l'anvers i que podríem situar entre els números 40 i 41 del nostre corpus.
- Núm. 48. As²⁰ fals que situem entre els segles XVIII-XIX.

PERÍODE VISIGÒTIC**Vitèric (603-609)**

- Núm. 7. Trient²¹ del tipus II de llegenda del revers de creu i estrella.
Com veiem, la llegenda del revers comença amb estrella, però això es deu al fet que, per la circumstància que fos, en el moment de l'encunyació quedaren tapats els dos punts que el precedien, tal com podem observar, tot veient l'espai buit entre la creu i l'estrella. Fins i tot ens sembla del mateix encuny que el que hem descrit amb la mateixa numeració.

16. Col·lecció particular.

17. AUREO, SA. Barcelona: lot núm. 1.422, subhasta 20-10-1997.

18. LAVIN, Bilbao: lot núm. 122, subhasta 17-10-1997.

19. AUREO, SA. Barcelona: lot núm. 180, subhasta 20-1-1998.

20. Arxiu de l'autor.

21. SOCIETÀ DI BANCA SVIZZERA, lot núm. 2.573, subhasta 21/23-1-1997.

Súntila (621-631)

- Núm. 12-A. Trient²² del tipus II de llegenda del revers que comença amb COPIV. A diferència de totes les publicades, aquesta acaba la llegenda del revers amb dos punts.
- Núm. 12-B. Trient²³ del tipus II de llegenda del revers que comença amb COPIV. Amb totes les reserves, ja que solament hem pogut tenir el document gràfic de la peça, veiem la transcripció de SINDILA per SVINTHILA. Una altra moneda de la seca de Mèrida, procedent del tresor de La Capilla²⁴ també porta la mateixa variant de nom.

Tulga (639-642)

- Núm. 3. Trient²⁵ d'extraordinària raresa. Fins ara solament eren conegudes de la nostra seca el trient que publica Heiss²⁶ i la falsa d'època que recol·lirem nosaltres en el nostre corpus²⁷. L'aparició d'aquest exemplar confirma plenament les encunyacions d'aquest monarca a Tarragona.

Recesvint (649-672)

- Núm. 12-A. Trient²⁸ del tipus IV de revers de creu amb dues perles damunt de tres grades. Situem aquest exemplar després del nostre inventari 12, atès que la diferència observada són els dos punts de l'acabament de la llegenda del revers.

PERÍODE CONTEMPORANI**Ferran VII (1808-1833)**

5 ptes. 1809²⁹

Aquest exemplar mereix una especial atenció i, en primer lloc, hem de dir que

22. AUREO, SA. Barcelona: lot núm. 2.189, subhasta 22-10-1998.

23. Col·lecció particular.

24. FERNÁNDEZ Y LÓPEZ, Manuel. *El tesoro visigótico de la capilla*, Sevilla: 1985, núm. 28, p. 28 i p. 87.

25. Jesús VICO, SA. Madrid, lot núm. 309, subhasta 13-11-1997.

26. HEISS, Aloiss. *Descripción general de las monedas de los reyes visigodos de España*. París: 1872, l'âm. VII-9.

27. BENAGES, Jaume. *Les monedes de Tarragona*. Tarragona: 1994, p. 228-229.

28. SOCIETÀ DI BANCA SVIZZERA, lot núm. 2.678, subhasta 21/23-1-1997.

29. Jesús VICO, SA. Madrid, lot núm. 462, subhasta 13-3-1997.

ens sembla una encunyació d'època, amb el pes i el diàmetre adient i que per las gràfila d'orla de cucs hem de situar dintre de les primeres encunyacions realitzades.

Ara bé, observem diferències notables respecte a la resta d'encunys de la sèrie.

A l'anvers, el punxó vertical superior normalment es presenta amb un cinc seguit de punt, una P gran i una s petita i al dessota d'aquesta una ratlla horitzontal partida pel mig en forma de creueta. La moneda que tractem inclou el cinc, el punt la P gran i una S gran amb acabament de punt i sense ratlla al dessota, a més a més, la cartel·la és més estreta a la part superior, a diferència de les altres que ho són a la part inferior.

Dintre de la cartel·la de la part baixa, on es troba l'any, sembla com si al número nou se li volgués afegir una bola al final de la cua.

El punxó horitzontal que duu el nom i el numeral del rei enç sembla correcte, a pesar de la inversió. Si més no, ressaltem aquesta gravació a sobre d'una altra llegenda situada dintre d'una cartel·la més petita³⁰.

Ja al revers, trobem un escut totalment diferent als de tota la sèrie, on la caiguda de les ratlles de tots dos costats són molt verticals. L'acabament inferior és més arrodonit i les branques creuades al dessota són poc definides.

Totes aquestes diferències fan que els plantegem interrogants com són:

- Podria tractar-se de proves d'encunys?
- I si així fos, per què es desestimaren en els punxons que presenta aquesta peça si durant la campanya d'encunyació anaren apareixent notables diferències?

Tanmateix, pensem en els inconvenients i dificultats que representa l'obertura d'encunys en èpoques de guerra, tot recordant el curt període de fabricació d'aquesta moneda (de gener a juliol de 1809).

Núm. 4.1. 5 ptes. 1809³¹. Exemplar igual que el nostre inventari referenciat, però aquest amb la posició correcta del nom i del numeral del rei. Per nosaltres, es tracta del segon exemplar conegut d'aquesta variant, ja que com podem observar l'anvers es correspon amb el de l'inventari número 4, però el revers és del número 3, amb les dues branques de fulles creuades al dessota de l'escut.

30. Jesús VICO, SA. Madrid, lot núm. 462, subhasta 13-3-1997. Segons el subhastador: «Rectificación del nombre. Aparentemente se trata de una modificación del primer diseño, no adoptado, del punzón con el nombre del Rey, en el que se pueden apreciar las letras F.O.»

31. Arxiu de l'autor.

- Núm. 7. 5 ptes. 1809³². Nova variant de les ja publicades. Podem veure el número zero gran i sense apèndix al dessota.
- Núm. 15. 6 quarts 1810³³. Falsa d'època. Entre les anomalies hi trobem, a part del pes més baix i el diàmetre més petit, la corona més minsa, sense punt darrere l'any i una diferència evident en les flors del costat de la data.
Del revers destacarem la quasi absència del camp d'or de l'escut, el mateix escut i l'aurèola de flors de diferent textura.
- Núm. 19. 1 i 1/2 quarts de 1811³⁴. Variant d'encuny diferent als publicats. Destacarem l'absència de punts darrere de 1811 a l'anvers i darrere de «medio» al revers.

CATÀLEG

ANVERS

REVERS

PES/M.M./ENCUNY

PERÍODE ROMÀ REPUBLICÀ AMB LLEGGENDA IBÈRICA

6.	As. AE		15,91	26,8	12
	Cap d'home amb d. amb collar de punts al coll	Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda			
13.	Denari. AE + AR		2,53	18,1	6
	Cap d'home a d. amb collar de punts al coll. Gràfila de punts	Genet a d. amb clàmide curta i volant, portant palma a la mà dreta i guiant un segon cavall; al dessota, llegenda			
74.	As. AE		9,06	24,4	9
	Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, palma de fulles obertes. Gràfila de punts	Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Gràfila lineal			

32. HERVERA, Barcelona, lot núm. 848, subhasta 7-7-1998.

33. AUREO, SA. Barcelona, lot núm. 2.379, subhasta 1-7-1997.

34. AUREO, SA. Barcelona, lot núm. 956, subhasta 17-9-1996.

98. Semis. AE	< V S S V	4,82	19,4	6
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signe ibèric R(?). Gràfila de punts	Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda			
102. Quadrant. AE	< S S E	3,21	16,3	11
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signe ibèric TE. Gràfila de punts	Mig pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila linial			

CONTRAMARQUES

Punxó circular

Semis. AE. Inventari núm. 25	< S V	4,40	18,3	4
Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, caduceu. Gràfila de punts. Contramarca de punxó circular	Cavall a d. pasturant en un matoll; al dessobre, quatre glòbuls; al dessota, la línia de l'exerga, la llegenda	2,30	15,0	9
Sextant. AE. Inventari núm. 27	[< S V]			
Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, caduceu. Contramarca de punxó circular	Dofí a d.; al dessobre, dos glòbuls; al dessota, llegenda			

S i C PUNTEJADES

As. AE. Inventari núm. 59	< S V	12,95	25,6	5
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, ceptre. Gràfila de punts. Contramarca S i C puntejades	Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia			

DUES ESSES

As. AE. Inventari núm. 65	⚡ ⚡	13,09	25,5	10
Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, proa de nau. Contramarca dues esses	Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia			

TRES ROMBES

Semis. AE. Inventari núm. 24	⚡ ⚡	7,11	21,7	7
Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, caduceu	Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanter un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal. Contramarca de tres rombes			

PERÍODE ROMÀ
VITEL(LI (69 dC)

20. Denari. AR		2,82		
⚡ AVITELLIVS	→ FIDES/EXERCITVVM			
⚡ IMP GERMAN	Dues mans enllaçades			
Cap de Vitel-li llorejat a d.; glòbuls al final del bust				
34. Denari. AE + AR		2,97	16,1	6
⚡ AVITELLIVS	⚡ VESTA ⚡ PR QUIRITVVM			
⚡ IMP GERMAN	Vesta amb túnica i vel, asseguda a esq. en tron; portant torxa a la mà esq. i pàtera a la d. amb el braç estès			
Cap de Vitel-li llorejat a l'esquerra				
40. Denari. AR		3,05	19,9	10
⚡ AVITELLIVS	⚡ VICTORIA ⚡ AUGUSTI			
⚡ IMP. GERMAN	La Victòria vestida avançant a esq. i portant a la mà d. una cuirassa amb la inscripció SP/QR. Gràfila de punts			
Cap de Vitel-li llorejat a d.; glòbuls i palma al final del bust. Gràfila de punts				
48. AS. AE		8,05	27,8	7
⚡ AVITELLIVS	→ FIDES / EXERCITVVM			
⚡ IMP GERMAN	Dues mans enllaçades. Gràfila de punts			
Cap de Vitel-li llorejat a esq.; glòbuls al final del bust. Gràfila de punts				

PERÍODE VISIGÒTIC

VITERIC (603-609)

Tipus II (llegenda del revers amb creu i estrella)

7-A. Trient. AV	1,45	19,3	6
✠ VVITTIRICVS RE	✠ *PIV: TARR:CO:		
Bust frontal. Gràfila de petits triangles	Bust frontal. Gràfila de petits triangles		

SUÍNTILA (621-631)

Tipus II (llegenda del revers comença amb COPIV)

12-A. Trient. AV	1,36	19,8	6
✠ SVINTHILARE	✠ COPIV•TARR:		
Bust frontal. Gràfila de petits triangles	Bust frontal. Gràfila de petits triangles		

12-B. Trient.			
✠ SINDILARE	✠ CO:PIV:TARR•		
Bust frontal	Bust frontal		

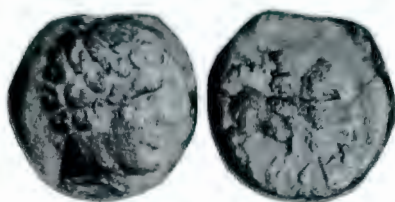
TULGA (639-642)

3. Trient. AV	1,27	19,0	6
✠ TVLG•ARETO	✠ TARRACO:AVO		
Bust frontal. Gràfila de petits triangles	Bust frontal. Gràfila de petits triangles		

RECESVINT (649-672)

Tipus IV (revers de creu amb dues perles damunt de tres grades)

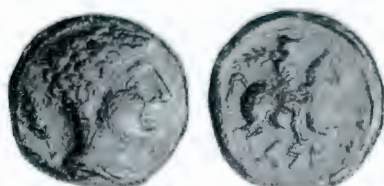
12-A. Trient. AV	1,43	19,9	12
✠ RECCES/SVINTO R	✠ TARRACOPIV:		
Bust a la dreta amb perles al cabell	Creu amb dues perles, damunt de tres grades		

6

13

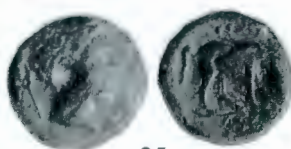
74

98

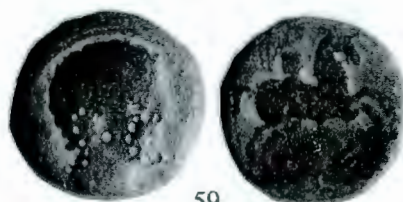
102

25

27

59

65

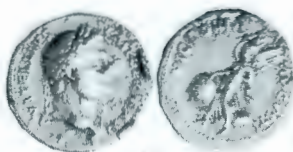
24

20

34

40

48

7-A

12-A

12-B

PERÍODE CONTEMPORANI
FERRAN VII (1808-1833)

S/N 5 pessetes. AR	26,6	39,9	
 5. P. 5. / → FER VII. / → 1809 Gràfila d'orla de cucs. Llegendes dintre de cartel·la	Dintre de gràfila d'orla de cucs, escut de Catalunya de cinc barres i coronat. Al dessota, dues branques de fulles creuades		
4.1. 5 pessetes. AR	26,38	39,9	12
 5. P. 5. / → FER VII. / → 1809 Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres i coronat. Al dessota, dues branques de fulles creuades		
7.1. 5 pessetes. AR	26,11	39,9	12
 5. P. 5. / → FER VII. / → 1809 Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres, pla perla seva part superior i coronat (corona plana). Al dessota, punt central amb dues branques creuades de tres fulles soltes cadascuna		
15. 6 quarts. AE. Falsa d'època?	10,26	31,7	1
 FERDIN · VII · HISP · REX Armes reials coronades	 PRINCIP · CATHAL · VI · / QUAR ·	Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre d'aurèola de flors, indicatiu de valor	
19. 1 i 1/2 quarts. AE	3,73	21,9	6
 FERDIN · VII · HISP · REX Escut d'armes reials ovalat i coronat	 PRINCIP · CATHAL · VI · / (QUARTO / Y MEDIO)	Escut de Catalunya rodó, de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota, entre parèntesis, indicatiu de valor	

3

12-A

S/N

4-1

7-1

15

19

